

29.3.2018

Dnro:188/D.a.5/2018

Lapin liitto

Mervi.nikander@lapinliitto.fi

PL 8056

96101 Rovaniemi

Viite: Lapin liiton valmistelupyyntö 15.3.2018

Asia: SAAMELAISKÄRÄJIEN ESITYKSET LAPPI-SOPIMUKSEN TOIMEENPANO-SUUNNITELMAAN 2018 - 2020

1. JOHDANTO

Lapin liitto on pyytänyt 15.3.2018 Saamelaiskäräjiltä esityksiä Lappi-sopimuksen toimeenpanosuunnitelmaksi vuosille 2018-2020 29.3.2018 klo 16.00 mennessä. Esitettävät hankkeet tulisivat olla rahoitusvalmiita, joissa omarahoitusosuuden ja julkisen rahoituksen osuus ovat selviä. Saamelaiskäräjät toteaa, ettei näin lyhyellä valmisteluajalla pystytä laatimaan hanke-esityksiä, joissa kaikki rahoitusosuudet olisivat selviä. Saamelaiskäräjät esittääkin, että Lapin liitto vastaisuudessa pyytää toimijoilta riittävän ajoissa toimeenpanosuunnitelmaa koskevat esitykset.

Saamelaiskäräjät pyytää Lapin liitolta saamelaiskäräjälain 9 §:n mukaisia neuvotteluja Lappi-sopimuksen toimeenpanosuunnitelmasta 2018-2020 ennen sen hyväksymistä.

2. EDUNVALVONTAA KOSKEVAT ESITYKSET

Saamelaisten osallistumisoikeus maakunnan päätöksentekoon

Maakuntalakiesityksen mukaan maakuntavaltuusto on maakunnan ylin päättävä elin, jonka edustajat valitaan suorilla vaaleilla maakunnan alueella asuvista vaalikelpoisista henkilöistä. Saamelaisväestön ollessa noin 5460 asukkaan vähemmistönä Lapin maakunnassa, jossa asuu tällä hetkellä yhteensä noin 180 000 asukasta, on todennäköistä, ettei yhtään saamelaista edustajaa tule valituksi tulevaan maakunnan valtuustoon suorien vaalien kautta. Tästä syystä saamelaisten osallistuminen maakunnan päätöksentekoon on turvattava erityisjärjestelyin. Saamelaiskäräjät esittääkin, että osana Lappi-sopimuksen toimeenpanoa, Lapin liitto ja Saamelaiskäräjät yhdessä esittäisivät tulevalle Lapin maakunnalle saamelaiskiintiöihin perustuvia edustuspaikkoja tulevan maakunnan päättäviin elimiin. Saamelaiskäräjien käsityksen mukaan tämä olisi välttämätöntä saamelaisten edustuksen turvaamiseksi maakunnan päätöksenteossa. Saamelaiskäräjät on aiemmin esittänyt muun muassa valtionvarainministeriön ja eduskunnan suuntaan, että tulevaan Lapin maakunnan valtuustoon ja maakunnan hallitukseen varattaisiin kiintiöön perustuvat edustuspaikat saamelaisille edustajille, joiden valinta tapahtuisi Saamelaiskäräjien toimesta. Esimerkiksi Uuden Seelannin maorien edustukselle maan parlamentissa vastaavan kiintiöjärjestelmän kautta, on päädytty sen vuoksi, että *kyseisellä vähemmistöllä ei sen pienuuden vuoksi ole muuten mahdollisuutta saada lainkaan tai ainakaan riittävästi edustajia valtiopäiville. Myös Euroopassa vastaavan tyyppinen järjestely on käytössä muun muassa Saksassa, joka takaa tanskankieliselle vähemmistölle valtiopäiväedustuksen.*¹

Kiintiöön perustuvan edustuksen malli voitaisiin muodostaa esimerkiksi suhteuttamalla tulevan Lapin maakunnan alueella asuvien saamelaisten (noin 5460) määrä koko maakunnan väestöön ja

¹ HE 248/1995 osa 3.1

kertomalla tämä maakuntavaltuuston edustajien paikkojen lukumäärällä. Edustajien paikkoja ollessa esimerkiksi lakiesityksen mukainen minimimäärä 59, saataisiin kuvatus laskutoimituksen kautta saamelaisten edustajien määräksi 1,79, eli 2 edustajapaikkaa. Vastaavasti maakuntahallitukseen tulisi saamelaisedustajille olla varattuna yksi kiintiöpaikka.

Kuten edellä on todettu ovat maakuntalain 6 §:n mukaiset maakuntien tehtävät yhtäältä osittain päällekkäisiä saamelaisten kieltä ja kulttuuria koskevan itsehallinnon kanssa ja toisaalta osittain rinnakkaisia, toisiinsa limittyviä tulevan Lapin maakunnan tehtäviin nähden. Tähän nähden on selvää, että etenkin saamelaisten kulttuuri-itsehallinnon alan ytimen ulkopuoliset tehtävät tullaan toteuttamaan joka tapauksessa, vaikka lopullista maakuntalain sisältöä tulnaisiinkin täydentämään Saamelaiskäräjien esittämällä tavalla, maakunnan toimesta, vaikka tehtävillä olisikin vaikutuksia myös saamelaisväestöön. Näin ollen Saamelaiskäräjät pitää välttämättömänä sitä, että saamelaisväestön edustajien osallistuminen Lapin maakunnan päättäviin elimiin mahdollistetaan esimerkiksi edellä kuvatus kaltaista kiintiöjärjestelmää hyväksikäyttäen.

Saamelaiskäräjien lakimääräisten tehtävien hoitamisen mahdollistamiseksi, on Saamelaiskäräjät esittänyt edellä käsiteltyjen osallistumisoikeuksien toteuttamisen ja tehtävä- ja toimivaltatäsmennysten lisäksi maakuntalakiin seuraavaa lisäystä myös oikaisuvaatimus- ja valitusoikeutta koskevan 133 §:n sisältöön (lisäyksesitys punaisella fontilla):

133 § Oikaisuvaatimus- ja valitusoikeus

Oikaisuvaatimuksen ja maakuntavalituksen saa tehdä se, johon päätös on kohdistettu tai jonka oikeuteen, velvollisuuteen tai etuun päätös välittömästi vaikuttaa (asianosainen) sekä maakunnan jäsen. **Päätökseen, joka vaikuttaa saamelaisten kieltä ja kulttuuria koskevan itsehallinnon alaisuuteen kuuluvaan asiaan, on valitusoikeus lisäksi Saamelaiskäräjillä.**

Perustelut: Saamelaiskäräjät on laissa säädetyn asemansa perusteella saamelaisten virallinen edustuselin, jolla on oltava puhevalta asioissa, jotka lain mukaan kuuluvat sen toimivaltaan.

3. ESITYKSET LAPPI-SOPIMUKSEN TOIMEENPANOSUUNNITELMAAN 2018 - 2020

3.1. Kuntien esitykset

Saamelaiskäräjät esittää, että Lapin liitto toimittaa Saamelaiskäräjille lausuntoa varten toimeenpanosuunnitelmaan esitetyt sellaiset hankkeet, joiden on tarkoitus toimeenpanna Lappi-sopimuksen saamelaiskulttuuriosiota. Tämä on hyvin perusteltua siksi, että laissa alueiden kehittämisestä ja rakennerahastotoiminnan hallinnoinnista (7/2014) on säädetty saamelaiskäräjille lakisääteinen velvollisuus laatia Lapin maakuntaohjelman saamelaiskulttuuriosio (32 §). Saamelaiskäräjien tulee voida arvioida, että tukevatko esitetyt toimenpiteet toimeenpanosuunnitelmassa saamelaiskulttuuriosion toimeenpanoa.

Saamelaiskäräjät kiinnittää huomiota myös siihen, että hankkeiden ja rahoituksen osalta tulee huomioida alueellinen tasapaino, eli saamelaiskulttuuriosion toimeenpanemisessa tulee huomioida hankkeiden sijoittuminen eri puolille saamelaisten kotiseutualueella sekä kolme saamessa puhuttavaa saamen kieltä. Saamelaiskäräjien tietoon ei ole saatettu mahdollisia Enontekiön, Inarin, Sodankylän ja Utsjoen kunnan hankkeita saamelaiskulttuuriin liittyen.

3.2. Saamelaiskäräjien esitykset toimeenpanosuunnitelmaan, joiden edistämiseen saamelaiskäräjät on sitoutunut

Kappaleessa esitetyt hankkeet ovat sellaisia, joihin Saamelaiskäräjät on sitoutunut hakemaan rahoitusta tai olemaan mukana hankkeen toteutuksessa. Saamelaiskäräjien resurssitilanteesta johtuen Saamelaiskäräjillä ei ole mahdollisuuksia hallinnoida useita hankkeita samanaikaisesti eikä Saamelaiskäräjien hankkeet ole riittäviä yksinään saamelaiskulttuuriosion toimeenpanemiseksi.

3.2.1. Saamelaisten perinteiset elinkeinot ja niiden elinvoimaisuuden turvaaminen

Saamelaiskäräjät on Lappi sopimuksen 2018-2021 saamelaiskulttuuri -osiossa esittänyt eräänä tavoitteenaan esiselvityshankkeen käynnistämistä perinteisten elinkeinoiden toimintaedellytysten turvaamisen edistämiseksi ja elinkeinorahaston perustamiseksi. Mainitun saamelaiskulttuuri -osion kirjausten hyväksymisen jälkeen Suomen hallitus on esittänyt meneillään olevan maakunta- ja soteuudistuksen valmistelun yhteydessä eduskunnalle lakia maakuntien perustamisesta, jonka 6 §:ssä on esitetty tulevalle Lapin maakunnalle muun muassa saamelaisten perinteisten elinkeinoiden asemaan ja toimintaedellytyksiin vaikuttavia tehtäviä, jotka Saamelaiskäräjien käsityksen mukaan tältä osin ovat päällekkäisiä Saamelaiskäräjien toteuttaman, saamen kieltä ja kulttuuria koskevan itsehallinnon alan kanssa, sillä muun muassa eduskunnan perustuslakivaliokunnan vakiintuneen kannan mukaisesti saamelaisten perinteiset elinkeinot on katsottu osaksi saamelaiskulttuuria. Hallituksen esityksessä maakuntalaiksi, esityksen 6 §:ssä on lueteltu maakunnan tehtävät. Saamelaiskäräjät on esittänyt alla viitattujen tehtäväkokonaisuuksien osalta tehtävien ja toimivaltuuksien siirtämistä saamelaisten kotiseutualueen ja saamelaisten perinteisten elinkeinoiden osalta Saamelaiskäräjien alaisuuteen. (punaisella fontilla täsmennetyt tehtävät). Mikäli Suomen eduskunta hyväksyy esitetyn maakuntalain ilman Saamelaiskäräjien esittämiä muutoksia, tulisi alla esitettyjen tehtävien järjestäminen ja järjestämisen edellytysten selvittäminen liittää osaksi valmisteltavan Lappi sopimuksen toimeenpanoa.

Saamelaiskäräjien esitys maakuntalain 6 a §:ksi, koskien Lapin maakunnan ja Saamelaiskäräjien keskinäisten toimivaltasuhteiden määräytymistä saamelaisten kotiseutualueella

- 6) maatalouden ja maaseudun kehittämisen osalta toimivalta ja tehtävät saamelaisten perinteisiin elinkeinoihin ja kulttuuriin liittyviltä osin kuuluvat Saamelaiskäräjille,
- 8) kalatalouden ja vesitalouden osalta tehtävät ja toimivalta saamelaisten perinteisiin elinkeinoihin ja kulttuuriin liittyviltä osin kuuluvat Saamelaiskäräjille,
- 9) aluekehittämisviranomaisen tehtävät, alueen, sen elinkeinoelämän ja innovaatioympäristöjen kehittäminen ja rahoittaminen, näihin liittyvä koulutus ja osaamisen kehittäminen, kulttuurin edistäminen, yritys-, työ- ja elinkeinopalvelujen järjestäminen sekä kotoutumisen edistäminen; tehtävät ja toimivalta saamelaisten perinteisiin elinkeinoihin ja kulttuuriin sekä kielellisiin oikeuksiin liittyviltä osin kuuluvat Saamelaiskäräjille,
- 10) alueellisen lyhyen, pitkän ja keskipitkän aikavälin koulutustarpeiden ennakointi ja alueellisten koulutustavoitteiden valmistelu; tehtävät ja toimivalta erityisesti saamen kieleen ja kulttuuriin liittyviltä osin kuuluvat Saamelaiskäräjille,
- 13) luonnon monimuotoisuuden suojelun edistäminen ja kulttuuriympäristön hoito; tehtävät ja toimivalta saamelaisten perinteisiin elinkeinoihin ja kulttuuriin liittyviltä osin kuuluvat Saamelaiskäräjille,
- 18) maakunnallisen identiteetin edistäminen alueella yhteistyössä alueen muiden toimijoiden kanssa; Lapin maakunnan saamelaisen identiteetin edistämiseen liittyvät tehtävät ja toimivalta kuuluvat Saamelaiskäräjille,

19) kulttuuria koskevien suunnitelmien ja kehittämistoimenpiteiden yhteensovittaminen osana maakuntastrategian ja -ohjelman sekä maakuntakaavoituksen toteuttamista; **tehtävät ja toimivalta saamen kieltä ja kulttuuria koskevien suunnitelmien ja toimenpiteiden osalta kuuluvat Saamelaiskäräjille,**

21) vesien ja merensuojelu, vesien ja merenhoidon järjestäminen ja toteuttaminen sekä merialuesuunnittelu; **tehtävät ja toimivalta saamelaisten perinteisiin elinkeinoihin ja kulttuuriin liittyviltä osin kuuluvat Saamelaiskäräjille.**

Meneillään oleva maakuntaudistus tarjoaa hyvän lähtökohdan myös saamelaisten perinteisten elinkeinojen toimintaedellytysten turvaamiselle ja edistämiseksi. Toisaalta edellä viitatussa maakunnallisen itsehallinnon päällekkäisyydestä saamelaisten kotiseutualueen saamen kieltä- ja kulttuuria koskevan itsehallinnon kanssa -johtuen, Saamelaiskäräjät esittää, että osana edellä viitatussa esiselvityshankkeen toteuttamista Lapin maakunnalle maakuntalain 6 §:n mukaan siirtyvien velvoitteiden käytännön toteuttamistapaa ryhdyttäisiin selvittämään yhteistyössä Saamelaiskäräjien kanssa. Lappi sopimuksen yhdeksi saamelaisosion tavoitteeksi nostetun esiselvityshankkeen osana olisi luonnollista selvittää ja valmistella tulevan Lapin maakunnan tehtävien toteuttamistapaa. Erityisesti edellä viitatussa maakuntalain 6 §:n mukaisten tehtävien osalta asiaa olisi välttämätöntä selvittää ja valmistella yhteistyössä Saamelaiskäräjien kanssa, saamelaisten kotiseutualueen ja saamelaisten perinteisten elinkeinojen osalta. Tästä syystä Saamelaiskäräjät esittää selvityksen toteuttamista osana Lappi sopimuksen toimeenpanoa.

Saamelaisten perinteisten elinkeinojen ollessa keskeisessä asemassa myös saamelaiskulttuurin sisällön ylläpitämisen ja kehittämisen suhteen, esiselvityshankkeen tavoitteena tulisi olla edellytysten luominen sille, että saamelaisten kulttuuri-itsehallinnon alaisuuteen perustettaisiin saamelaiselinkeinojen yleisestä kehityksestä ja toimintaedellytysten turvaamisesta (tukipolitiikka) sekä neuvonnasta vastaava yksikkö, jonka toiminta tapahtuisi saamelaisen yhteiskunnan kielen ja kulttuurin edellyttämistä lähtökohdista. Maakuntalain 6 §:n mukaisista tehtävistä yksikkö voisi huolehtia saamelaisten kotiseutualueen ja perinteisten elinkeinojen kehittämiseen ja toimintaedellytyksiin liittyvistä tehtävistä. Saamelaiskäräjien alaisuudessa yksikön toiminta keskittyisi luonnollisesti nimenomaan saamelaisten elinkeinojen ja yritystoiminnan edistämistyöhön, niiden erityispiirteet huomioon ottaen. Näin kuvatussa kaltaisella mallilla toteutettaisiin automaattisesti itse substanssin toteuttamisen lisäksi myös saamelaisten yhdenvertaisen kohtelun edellyttämä palvelujen taso sekä täytettäisiin saamen kielilain velvoitteet ilman lisäkustannuksia tuovia keinotekoisia tulkkaus- ym. järjestelyitä. Tältä osin Saamelaiskäräjien esittämä ratkaisu tukisi hyvin Sipilän hallituksen linjaamia tehokkuuden ja kestävä kasvun periaatteita. Verrattuna siihen, että myös saamelaisille suunnatut edellä viitatussa palvelut järjestettäisiin osana maakunnan muuta toimintaa, mahdollisesti saamelaisten kotiseutualueen ulkopuolelta, suomalaisesta yhteiskunnasta käsin, jouduttaisiin saamen kieltä ja kulttuuria koskevista velvoitteista joka tapauksessa huolehtimaan muilla tavoin, mikä toisi huomattavia lisäkustannuksia ja olisi myös käytännössä haastava toteuttaa. Näiden etujen lisäksi kuvattu ratkaisu toisi omalta osaltaan todellista sisältöä myös perustuslain 121 §:n 4 momentin tarkoittamalle kiellettyä ja kulttuuria koskevalle itsehallinnolle ja olisi siten Suomea sitovien kansainvälisten velvoitteiden mukainen tapa toteuttaa kyseessä oleva hallintouudistus saamelaisia koskevilta osin.

3.2.2. Sámi Giellagáldu

Sámi Giellagáldu on Saamelaisen parlamentaarisen neuvoston ja Suomen, Ruotsin ja Norjan saamelaiskäräjien perustama saamen kielten ammatti- ja resurssikeskus. Keskukseen kuuluvat viiden eri saamen kielen – etelä-, luulajan-, pohjois-, inarin- sekä koltansaamen kielityöntekijät, 3

hallintotyöntekijää ja kielijaostot. Keskusta ei ole perustettu fyysisenä yksikkönä, vaan toiminnot on hajautettu Suomen, Ruotsin ja Norjan Saamelaiskäräjien kesken eri toimipisteisiin.

Sámi Giellagáldun tavoitteena on

- 1) Varmistaa saamenkielen säilyminen moderniin yhteiskuntaan soveltuvana kielenä.
- 2) Vahvistaa ja kehittää saamen kielten kieliyhteistyötä.
- 3) Vahvistaa ja kehittää saamen kieliä siten, että kunkin kieliryhmän omat tarpeet, haasteet ja resurssit otetaan huomioon.
- 4) Saamen kielten rikastuttaminen ja turvaaminen tulevaisuutta varten.

Sámi Giellagáldun keskeisimmät toimenpidekokonaisuudet ovat

- 1) Jatkaa saamen kielten kieli- ja resurssikeskus toimintaa.
- 2) Kielenkäyttäjille suunnattujen kielipalveluiden tarjoaminen, ohjeistus ja neuvonta.
- 3) Huolehtia saamen kielten kielenhuollosta, kielten kehittämisestä, terminologiatyöstä, normituksesta ja nimistöpalvelusta.

Toteuttaja: Suomen, Ruotsin ja Norjan Saamelaiskäräjät

Toiminta-alue: Toiminta kattaa pääasiassa saamelaisten kotiseutualueet Suomessa, Ruotsissa ja Norjassa, mutta palveluita tarjotaan kaikille saamen kielten käyttäjille.

Toteutusaika: Interreg V Pohjoinen -rahoitteinen Giellagáldu-hanke on rahoittanut Sámi Giellagáldun toimintaa 1.8.2015–31.5.2018. Hankeajan jälkeen toiminta pyritään saamaan vakinaistamaan pysyvällä rahoituksella.

Palkattava henkilöstö:

Toimintaan palkataan Suomessa kaksi hallintohenkilöä, koltansaamen kielityöntekijä, inarinsaamen kielityöntekijä ja pohjoissaamen kielityöntekijä.

Arvio budjetista:

Toiminnan kokonaisbudjetti ajalle 1.1.2018–31.12.2021 arvioidaan olevan noin 3,8 miljoonaa euroa, josta Saamelaiskäräjien osuuden noin 1,5 miljoonaa euroa. Alla olevassa taulukossa on Saamelaiskäräjien budjetti.

Kustannuslaji	2018	2019	2020	2021	Kustannukset yhteensä
Henkilöstö	295 000	295 000	295 000	295 000	1 180 000
Ulkopuoliset palvelut	15 000	15 000	15 000	15 000	60 000
Toimitilakustannukset	23 000	23 000	23 000	23 000	92 000
Matkat ja majoitus	27 000	27 000	27 000	27 000	108 000
Muut kustannukset	10 000	10 000	10 000	10 000	40 000
Kustannukset yhteensä Suomi	370 000	370 000	370 000	370 000	1 480 000

Rahoitussuunnitelma

Sámi Giellagáldun kokonaisrahoitus pyritään toteuttamaan Suomen, Ruotsin ja Norjan Saamelaiskäräjien toimintaan myöntämällä rahoituksella. Sámi Giellagáldun Suomen Saamelaiskäräjien rahoitusosuus muodostuu Giellagáldu-hankkeen päättymisen jälkeen 31.5.2018 kieliyhteistyöhön tarkoitettusta valtionavustuksesta, joka tällä hetkellä on 84 000 euroa ja vuoden 1.1.2019 alusta lähtien 184 000 euroa. Saamelaiskäräjien tavoite on saada tarvittava puuttuva rahoitus valtionavustuksena.

3.2.3. Saamenkielisten sosiaali- ja terveyspalveluiden tukeminen

Sote-uudistuksessa, jossa sosiaali- ja terveyspalvelut siirtyvät maakuntien järjestettäväksi, on haasteena turvata saamenkielisten ja saamelaiskulttuurinmukaisten palvelujen saatavuus ja kehittäminen saamelaisten kotiseutualueella. Nykyisin resurssein ei pystytä turvaamaan saamelaisille riittäviä peruspalveluja omalla äidinkielellä.

Saamelaiskäräjät käynnistää hankkeen, jonka yhtenä tavoitteena on saada viranomaiset toteuttamaan saamen kielilakia aktiivisesti, jolloin saamenkielisellä väestöllä olisi todellinen mahdollisuus käyttää saamen kieltä palveluissa. Digitalisaatio ja sen mukana tuoma etätulkkaus luo uusia mahdollisuuksia käyttää saamen kieltä yhä laajemmin. Saamenkielisen etätulkkauksen mahdollistamiseksi pitäisi Saamelaiskäräjien alaisuuteen luoda tulkkeskus, jonka kautta saamenkielisiä tulkkeja koordinoitaisiin. Saamen kielen tulkkeja on vähän, joten on tärkeää samanaikaisesti kouluttaa uusia sosiaali- ja terveysalan tuntevia tulkkeja.

Tulkkeskuksen lisäksi hankkeessa koordinoitaisiin uuden saamenkielisen materiaalin tuottamista. Erityisen suuri tarve olisi kirjalliselle materiaalille saamenkieliseen neuvolapalveluiden kehittämiseen. Selvityksien mukaan lapset ja ikääntyvät ihmiset tarvitsevat eniten palveluita äidinkielellään. Materiaalin tarvetta kartoitettaisiin ja sitä suunniteltaisiin yhteistyössä sosiaali- ja terveyspalveluiden tuottajien kanssa.

Toteuttaja: Saamelaiskäräjät, Lapin maakunta, Oulun yliopisto Giellagas-instituutti (koulutus)

Toiminta-alue: Toiminta kattaa pääasiassa saamelaisten kotiseutualueen mutta, mutta palvelut tulevat hyödyttämään muualla asuvia saamen kielen käyttäjiä ja saamenkielisiä palveluntarjoajia Suomessa.

Toteutusaika: Hankeaika 2018-2019

Palkattava henkilöstö:

Toimintaan palkataan Suomessa yksi hankekoordinaattori ja yksi sisällöntuottaja

- hankekoordinaattori 1 v
- projektityöntekijä (tuottaa sisältöä) 10 kk

Arvio budjetista

2018-19

Henkilöstömenot	
Henkilöstön palkat sivukuluineen	77000
Palvelujen ostot (painotuotteet)	28 000
Aineet tarvikkeet ja tavarat tietokoneet,ohjelmat,	7 000
Vuokrat	8 000
Muut menot	1 000
Menot yhteensä	121 000

Rahoitussuunnitelma

Hankkeen kokonaisrahoitus koostuisi Lappi-sopimukseen perustuvasta hankerahoituksesta ja opetus- ja kulttuuriministeriön erityisestä valtionavustuksesta.

3.2.4. Duodji-akatemia Enontekiölle -esiselvityshanke

Ensimmäisessä vaiheessa Haetaan rahoitusta esiselvityksen tekoa varten. Tavoitteena on luoda kestävä toimintamalli Duodji-akatemialle ja tehdä suunnitelma hankkeen seuraavista vaiheista. Mahdollisina rahoituslähteinä ovat Interreg -projektit, Tunturi-Lapin Leader, Pohjois-Lapin Leader ja Lapin Liitto. Hakijana ovat Saamelaiskäräjät ja yhteistyökumppaneita Enontekiön kunta ja mahdollisesti Sámi Duodji ry, Ruotsin Sámi duodji ja Norjan Duodje-instituutti. Esiselvityshankkeen kustannusarvio on yhteensä 50 000 €. Esiselvityshankkeeseen palkataan yksi työntekijä (8-10 kk), joka vastaa hankkeen käytännön toteutuksesta. Hakijoiden rahoitusosuudet riippuvat rahoittajan säännöistä. Saamelaiskäräjät toimii hankkeen hakijana ja koordinoijana.

Hakijat/toteuttaja: Saamelaiskäräjät, yhteistyössä Enontekiön kunta

Toteuttamisaika: Rahoitushakemus keväällä 2018

Esiselvityshankkeen konkreettiset toimenpiteet:

- Duodji-akatemian liiketoimintasuunnitelman laatiminen (sisältää alustavan rahoituslaskelman)
- Yhteistyöverkoston kartoittaminen
- Duodji-osaajien ja -toimijoiden kartoittaminen alueella

Kohderyhmä:

- ensisijaiset: alueen duodji-osaajat
- välilliset: saamelaisyhteisö, enontekiöläiset, matkailu- ja kulttuurialan toimijat

Kustannusarvio	
Yhteensä	50 000 €
Palkkauskulut:	36 400 €
Ostopalvelut:	3 100€
Vuokrat:	1 750 €
Matkakulut:	4 000 €
Muut:	1 000 €
Vastikkeeton:	3 750 €

Rahoitussuunnitelma

Rahoitusinstrumentit sääntöjen mukaan. Mukana Enontekiön kunnan kuntarahoitusosuus ja Saamelaiskäräjien rahoitusosuus. Lapin Leanderin tukitaso 50–65 % hankkeesta riippuen. Talkootyöllä voi korvata yksityistä rahoitusta jopa 100 %.

Enontekiön kunta 4 000 €

EU + valtio 36 000 €

-talkootyö ja yksityisrahoitus 4 000 €

Saamelaiskäräjien osuus 6 000 €

3.2.5. Tunne alkuperäiskansasi – koulutushanke

Suomen kouluissa opetetaan hyvin vähän saamelaisista, mikä on johtanut mm. saamelaisia koskevien topeliaanisten mielikuvien vankkaan säilymiseen uusien sukupolvien ajattelussa. Väärien mielikuvien ylläpitäminen aiheuttaa suvaitsemattomuutta ja ymmärtämättömyyttä ryhmien välillä ja vaikeuttaa saamelaisten asemaa yhteiskunnassa.

Opetushallituksen vuoden 2014 lopussa hyväksymät uudet perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet edellyttävät, että opetuksessa otetaan huomioon saamelaiset Suomen alkuperäiskansana. Monet koulut kysyvät Saamelaiskäräjiltä materiaalia, joka olisi helposti sovellettavissa eri oppiaineiden opetukseen, koska koulujen yleisesti käyttämät oppimateriaalit eivät tätä tietoa sisällä. Materiaalin tarve on ilmeinen. Saamelaiskäräjät julkaisee Oktavuohta.com -sivustoa, joka sisältää opetushallituksen kanssa yhteistyössä julkaistua tietoa saamelaisista ja saamelaiskulttuurista. Sivuston käyttö on laajaa, mutta sen sisältöjä ei kuitenkaan ole sovitettu eri oppiaineiden opetukseen.

Tavoitteet

- luoda edellytyksiä opetussuunnitelman perusteiden määräysten noudattamiselle opetuksessa,
- tuottaa ajanmukaista, monipuolista ja oikeaa asiasisältöä sekä helposti opetuksessa hyödynnettäviä eri oppiaineisiin ja monialaisiin opintoihin soveltuvia oppimiskokonaisuuksia perusopetusta varten,
- helpottaa opettajien työtä heidän etsiessään saamelaistietoa opetukseen.

Toimenpiteet

- käynnistetään Tunne alkuperäiskansasi -hanke, joka tuottaa kaikkien helposti saatavilla olevaa digitaalista oppimateriaalia,
- opetussuunnitelman perusteita noudattavan saamelaisten historiaa ja perinteitä, saamelaista kulttuuria, saamen kieliä, modernia saamelaisyhteisöä ja sen toimintaa osana maailmanlaajuisia alkuperäiskansojen yhteisöä kuvaavan monikielisen digitaalisen teemamateriaalin valmistaminen Suomen kouluja varten.

Toteuttaja: Saamelaiskäräjät yhteistyössä opetushallituksen kanssa

Toteutusaika: 2019-2020

Budjetti: Saamelaiskäräjät 172 000 €, OKM/ OPH 78 000 €

Toiminnan kokonaisbudjetti ajalle 1.1.2019–31.12.2020 250.000 €, josta Saamelaiskäräjien osuus 172 000 €. Alla olevassa taulukossa on Saamelaiskäräjien budjetti.

Kustannuslaji	2019	2020	Kustannukset yhteensä
Henkilöstömenot	60 000	60 000	120 000
Käsikirjoitus, ohjelmointi, kuva-aineistot, työryhmät	20 000	20 000	40 000
Toimitilakustannukset	3 000	3 000	6 000
Muut kustannukset	3 000	3 000	6 000
Kustannukset yhteensä	86 000	86 000	172 000

Rahoitussuunnitelma

Hankkeen kokonaisrahoitus koostuu Lappi-sopimukseen perustuvasta hankerahoituksesta ja opetus- ja kulttuuriministeriön tai opetushallituksen erityisestä valtionavustuksesta.

3.2.6 Lasten ja nuorten Sápmi -hankkeet

DigiÁrran

Nuorisoneuvosto aloitti vuonna 2017 kolmivuotisen DigiÁrran hankkeen, jonka tavoitteena on jakaa tietoa ja osaamista sekä kehittää digitaalista nuorisotyötä saamelaiden kotiseutualueella yhdessä nuorten, nuorisotyöntekijöiden ja digitaalituotannon ammattilaisten kanssa. DigiÁrran-mallia kehitetään Utsjoen peliohjelmointiryhmän toimintaa laajentamalla. Nuorten esittämiä toimintoja ovat erilaiset verkkopelitapahtumat, tavoitteellinen e-urheilutoiminta ja säännöllinen digitaalitekniikan eri teemoja käsittelevä kerho. Nämä toiminnot kokoavat yhteen erilaisia asiantuntijoita sekä nuorisotoimijoita jakamaan tietoa teemakohtaisesti. Digitaalisuuden hyötyinä on selkeästi se, että siihen osallistuminen vaatii pelkästään oman tietokoneen ja nettiyhteyden. Näin ollen nuoret voivat osallistua toimintaan asuinpaikasta ja välimatkoista huolimatta. Vaikka DigiÁrran-hanke tähtää ensisijaisesti digitaalisen nuorisotoiminnan mallin löytämiseen saamelaiden kotiseutualueella, niin toimintaan voi osallistua mistä tahansa.

Hakija/toteuttaja: Saamelaiskäräjät

Toteutusaika: 2017-2019

Budjetti: 30 000 euroa, rahoitusta haetaan vuosittain Lapin AVI:lta

Dihtosis – saamelaiskulttuuri tutuksi

Hankkeella tehdään saamelaiskulttuuria tutuksi kouluissa. Hankkeen osa-alueet ovat kouluvierailut ja materiaalin laatiminen tukemaan kouluvierailuja, opettajien koulutus ja valtakunnallisen saamelaisen teemapäivän lanseeraus kouluissa. Hankkeen tavoitteena on lisätä tietämystä saamelaisista valtaväestön lasten ja nuorten parissa ja tätä kautta ehkäistä saamelaisiin ja erityisesti saamelaislapsiin ja -nuoriin kohdistuvaa syrjintää ja kiusaamista.

Hakija/toteuttaja: Saamelaiskäräjät

Toteutusaika: 2018-2020, hanke on kaksivuotinen

Budjetti: 120 000 euroa, hankkeelle haetaan rahoitusta Opetus- ja kulttuuriministeriöltä

De! -Saamelaisnuorten osallistaminen taiteen keinoin

Hankkeessa kehitetään toimintamalli siitä, kuinka saamelaisnuoria voidaan osallistaa yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen taiteen keinoin. Saamelaiskäräjien nuorisoneuvoston yhtenä tehtävänä on kannustaa saamelaisnuoria osallistumaan yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen ja mallin valmistuttua se otetaan osaksi nuorisoneuvoston toimintaa. On tärkeää löytää saamelaisnuorille uusia vaikuttamisen keinoja, sillä kaikkia nuoret eivät ole kiinnostuneet vaikuttamaan perinteisten nuorisoneuvostojen ja -valtuustojen kautta. Hanke toteutetaan järjestämällä työpajoja Utsjoen ja Inarin kuntien alueella. Hankkeessa on mukana laaja saamelaistaiteilijoiden ja yhteiskuntavaikuttajien joukko. Hankkeen päätöstopahtuma järjestetään Utsjoella kesällä 2019.

Hakija/toteuttaja: Saamelaiskäräjät

Toteutusaika: 2018-2019

Budjetti: 80 000 euroa, hankkeelle haetaan rahoitusta Pohjoisimman Lapin Leaderiltä.

3.2.7. Saamelaiskulttuuriin liittyvä kuvaohjeistus matkailijoille

Viime vuosien aikana tapahtunut huomattava kasvu Lappiin suuntautuneessa matkailijamäärässä on nostanut esiin uusia akuutteja huolenaiheita Suomen matkailussa käytettyjen vetovoimatekijöiden säilymisen turvaamisesta. Lapin matkailussa käytettyjä matkailuvaltteja ovat mm. saamelaiskulttuuri, pohjoisen hauras puhdas luonto, perinteisistä elinkeinoista etenkin poronhoito sekä hiljaisuus. Koko matkailusektorin tulee yhdessä kaikin käytettävissä olevin keinoin turvata herkän, arktisen ja vahvasti kulttuurisidonnaisen luontoympäristön säilyminen tuleville sukupolville. Ilman yhteistä ymmärrystä saamelaiskulttuurin ja siihen kiinteästi kuuluvan luonnon korvaamattomasta arvosta ja sen henkisen perinnön rikkaudesta ja kaiken tämän säilymisen tärkeydestä, saattavat nämä Lapin tärkeät vetovoimatekijät vaarantua.

Saamelaisten kotiseutualueen vetovoimatekijöiden turvaaminen on ensisijainen elinehto vastuulliselle ja eettisesti kestäväälle matkailulle hauraassa pohjoisen luonnossa ja kulttuuriympäristössä. Ulkomaalaisten matkailijoiden luonto- ja kulttuurikäsitteet sekä arktisiin olosuhteisiin liittyvät selviytymis- ja toimintamallit poikkeavat suuresti Suomessa vallalla olevista luonto- ja kulttuurikäsitteistä sekä toimintamalleista. Siksi matkailijoille suuntautuva kävijäviestinnän ja -ohjeistuksen tarve on erityisesti akuuttia, jotta voitaisiin ennaltaehkäistä mahdollisesti tapahtuvaa korjaamatonta vahinkoa, joka pitkälti johtuu tiedonpuutteesta liittyen arktisiin olosuhteisiin tai elävään kulttuuriympäristöön.

Pohjoiseen saapuvia matkailijoita varten tulisi pikaisesti laatia ohjeistusta siitä, miten ja missä voi turvallisesti liikkua aiheuttamatta mahdollisesti korjaamatonta vahinkoa tai haittaa paikallisväestölle, saamelaiskulttuurille, luonnolle ja sen monimuotoisuudelle tai matkailijoille itselleen. Kaikkia saamelaisten kotiseutualueella vierailevia matkailijoita ei ole palvelu heidän omilla kielillään. Täten osa ohjeistuksesta olisi käytännöllisempää toteuttaa kuvallisesti (esim. animaatioiden muodossa). Saamelaisia ja saamelaiskulttuuria koskevan kuvaohjeistuksen toteuttamiseen tarvitaan saamelaiskulttuurin laajaa ja syvää ymmärtämistä ja saamelaisen kuvakielen ja koodiston täydellistä hallintaa. Tästä johtuen saamelaisia ja saamelaiskulttuuria koskeva ohjeistus tulisi tulla saamelaisyhteisön sisältä.

Tavoitteet:

- lisätä kävijöiden kulttuuri- ja kulttuuriympäristötietoutta,
- ohjeistaa vierailijoita toimimaan kulttuurisesti, sosiaalisesti, ekologisesti ja taloudellisesti kestävästi paikallisväestöä ja ympäröivää luonnon monimuotoisuutta kunnioittaen.

Toteuttaja: Saamelaiskäräjät, Visit Finland, Lapin liitto

Toteutusaika: 2019

Budjetti: Hankkeen budjettiarvio laaditaan Saamelaiskäräjien, Visit Finlandin ja Lapin liiton kanssa yhteistyössä.

Rahoitussuunnitelma: Hankkeen kokonaisrahoitus koostuisi Lappi-sopimukseen perustuvasta hankerahoituksesta ja opetus- ja kulttuuriministeriön erityisestä valtionavustuksesta.

Merk.
Tiina Sanila-Aikio
Puheenjohtaja

Pia Ruotsala-Kangasniemi
Hallintopäällikkö